

УДК 37.015.31:78]:044

ПАВЛЕНКО Наталія Олександрівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музики

Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка
e-mail: demaravl@ukr.net

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО У ПРОЕКТУВАННІ ПЕДАГОГІЧНИХ ЦИФРОВИХ НАРАТИВІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Важливим напрямом реформування сучасної української школи є «цифровізація» освіти [8]. У Концепції «Нова українська школа» визначено, що однією з ключових життєвих компетентностей сьогодення є інформаційно-цифрова. У документі зазначається, що наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі має стати інструментом забезпечення успіху нової української школи. «Запровадження ІКТ в освітній галузі має перейти від одноразових проєктів у системний процес, який охоплює всі види діяльності» [4, с. 8]. У цьому аспекті особливої значущості набуває розробка та впровадження нових підходів до формування цифрової грамотності майбутнього вчителя. Одним із напрямків «цифровізації» освітнього простору фахівці вважають створення цифрового мультимедійного контенту [8]. Тому виникає необхідність залучення майбутніх учителів до створення і використання навчально-виховних медіаматеріалів, а саме – педагогічних цифрових наративів.

Сучасний мультимедійний продукт неможливо уявити без звукового оформлення. Вдало підібраний якісний музичний ряд цифрових текстів не лише впливає на емоційну сферу реципієнта, а й активізує процеси сприймання та осмислення тих чи інших явищ, спонукає до рефлексії, доповнює зміст наративу. Поліфункціональність музичного мистецтва відкриває широкі можливості щодо впливу педагогічних цифрових наративів на інтелектуальну та духовну сферу особистості. Але відсутність в педагогічній теорії і практиці ґрунтовних досліджень з питань застосування музичного мистецтва у проєктуванні педагогічних цифрових технологій та підготовки вчителя до зазначеної діяльності часто спричиняє низьку якість мультимедійного контенту, який використовується у навчально-виховному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розвідки щодо впровадження цифрових технологій у сучасний освітній простір висвітлено у роботах В. Бикова, Ю. Запороженко,

М. Лещенко, Л. Масол, О. Овчарук, О. Семенов, Л. Тимчук та ін. Роль музичного мистецтва у вихованні і розвитку особистості досліджено у працях таких вітчизняних науковців у галузі музичної педагогіки як: Л. Масол, Н. Миропольська, Е. Печерська, Л.Хлебнікова, Ю. Юцевич та ін. Питання творення мистецького освітнього середовища у навчально-виховному процесі розглянуто Л. Бочкарьовим, Б. Бриліним, В. Дряпкіною, Ю. Капустіним, М. Лещенко, Н. Сулаєвою, Г. Тарасенко та ін. Інноваційним технологіям цифрового музичного мистецтва присвячені наукові розвідки вітчизняних та зарубіжних дослідників: Р. Брауна, М. Катца, В. Козліна, В. Луценка, Є. Медведєва, М. Найдорфа, Р. Петеліна, Ю. Рагс, Д. Сіманенкова, К. Фадєєвої, Д. Херлі та ін. Але до сьогодні залишаються нез'ясованими питання ролі музики у забезпеченні педагогічного впливу мультимедійного продукту та закономірностей аналізу і добору музичного супроводу медіа текстів.

Мета статті полягає у визначенні педагогічного потенціалу музичного мистецтва як складової мультимедійної розповіді та з'ясуванні принципів добору музичного матеріалу при проєктуванні цифрових наративів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наративно-цифровий підхід в освіті виник на основі конвергенції мистецтва усної розповіді й технологій вираження і передачі інформаційних повідомлень образами, звуками, символами або їхнім комплексним застосуванням [1]. Під наративом розуміють описовий текст певної послідовності подій (історія, розповідь, опис, повідомлення), що має рефлексивний характер. Цифровий наратив – це наратив, створений у результаті когнітивно-творчого процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, що ґрунтується на опрацюванні символічного (літери, цифри), ноти, так звані елементи кодування), семантичного (поняття) і образного матеріалу [6]. Автор концепції проєктування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти Л. Тимчук зазначає, що наративно-цифровий підхід передбачає таку взаємодію викладача зі студентами, у ході якої раціонально-логічна та почуттєво-емоційна характеристики інформаційних повідомлень

передаються й засвоюються не тільки через вербальний, але й інші інформаційні канали, що створюються за допомогою інформаційно-комунікативних технологій, і дають можливість розширити, збільшити, поновити низку смислів та їхніх відтінків, які виникають у ході отримання нового досвіду [6].

Так як у цифровому наративі можуть поєднуватися музика, образотворче мистецтво, фотографія, анімація, театр, кіно, танець та інші види мистецтва, то вважаємо за доцільне розглядати такий мультимедійний текст як особливий синтетичний вид цифрового мистецтва. З огляду на це проектування педагогічних мультимедійних наративів передбачає створення дидактично-виховних цифрових рефлексивно-розповідних матеріалів з урахуванням жанрових особливостей та засобів художньої виразності різних видів мистецтв, відображених у цифровому коді. У цьому аспекті важливого значення набуває функціональний та аксіологічний аналіз звукового ряду медіатексту, основу якого становить музичне мистецтво.

Цифрові наративи як рефлексивні, легкі для сприймання оповіді, стрімко увійшли у повсякденне життя. Їхнє музичне наповнення формує естетичні смаки підростаючого покоління, спонукає до художньої творчості та інтеграції мистецтв. Аналізуючи цифровий контент в мережі Інтернет, бачимо, що фотографії, улюблені репродукції чи інші зображення, завантажені у соціальних мережах на персональних сторінках сучасної молоді дедалі частіше супроводжуються звуковими файлами – найчастіше зразками сучасного музичного мистецтва, а інколи популярними творами класичної або народної музики. І навпаки, завантажуючи «плей-лист» своєї улюбленої музики, користувач добирає до неї зображення у вигляді художнього фото, репродукції чи малюнків, які, на його думку, відповідають за змістом цієї музики. У такий спосіб, аналізуючи і поєднуючи зразки різних видів мистецтва, молодь долучається до творчого осмислення світу, виражає емоції і почуття, демонструє свої естетичні вподобання, художні смаки, моральні принципи, відношення до тих чи інших життєвих ситуацій.

Інтегрування музичного мистецтва у сучасний цифровий простір спостерігаємо у різних сферах. У наш час стає звичним, що будь-яке сучасне мистецьке дійство доповнює мультимедійний супровід. Музичні номери супроводжуються графічними зображеннями та відео, які демонструються на спеціальних екранах, розміщених на сцені або в залі. Новий музичний альбом сучасного виконавця, композитора чи музичного гурту

супроводжується обкладинкою, в оформленні якої міститься малюнок чи спеціальний дизайн – так званий «Art Sleeve». Саме цей дизайн відповідає змісту даної музики або доповнює її стиль і концепцію альбому. На основі цього зображення, як правило, розробляється мультимедійне оформлення концертів, на яких презентується даний альбом. Такий же підхід застосовується і в розробці афіш сучасних музичних подій. Елементи дизайну афіші використовуються у мультимедійному супроводі концерту чи мистецької акції і частково відображають або доповнюють зміст музики, яка звучатиме (епоху, стилістичні особливості, характер, тематику або ін.). Поєднання музики з анімацією та кіномистецтвом спостерігаємо у відео кліпах до сучасних музичних композицій. Своєю досконалістю нас захоплює музичне оформлення деяких професійних медіапродуктів: реклами, трейлерів до кінофільмів, комп'ютерних ігор тощо.

Зрозуміло, що такі цифрові тексти створюються професійними митцями (дизайнерами, художниками, музикантами, режисерами). Але в мережі Інтернет бачимо велику кількість подібних відеорядів та фотопідбірок, дібраних до певного музичного твору людьми, які не мають спеціальної мистецької чи ІТ-освіти. Прикладом можуть бути численні аматорські мультимедійні матеріали, розроблені на основі сучасних пісень патріотичної тематики, популярних зразків української класичної музики та народно-пісенного мистецтва. Часто ці відео файли навіть не мають авторства але користуються великою популярністю – з огляду на кількість переглядів та завантажень, в тому числі дітьми та молоддю. Так само, на інтернет каналі YouTube розміщено безліч фото- і відеопідбірок до найкращих музичних зразків світової класики, виконаних у різних відео редакторах. Вони містять художні фото, види природи, зображення відомих творів образотворчого мистецтва тощо. Як бачимо, сучасний інформаційний простір наповнений музичними мультимедійними наративами. Разом з тим, досить часто вони майже відсутні у навчально-виховному процесі сучасної школи.

Одним із важливих етапів проектування педагогічних цифрових наративів є вибір мультимедійних елементів. На цьому етапі добираються не лише фрагменти візуального ряду, а і музичні твори, які будуть супроводжувати розповідь. Звукове оформлення наративу повинне не просто узгоджуватися з його темою і сюжетом. Музика повинна посилювати його педагогічний вплив та сприяти підвищенню

загальної культури реципієнтів, розвитку їхньої духовності.

У цьому аспекті важливого значення набувають відповідні фахові компетенції педагога, зокрема – досвід ціннісного ставлення до музичного мистецтва. Під таким досвідом розуміють сутнісну якість особистості, що охоплює враження, знання і вміння, які є результатом здійснення музично-творчої діяльності, спрямованої на пошук і втілення музичних цінностей [2]. У процесі проектування цифрових наративів зазначена якість полягає у здатності виявляти відповідні ціннісні ставлення, уявлення і знання при доборі та застосуванні музичного матеріалу. Однією з умов формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва, що зумовлює розвиток естетичного смаку, потреб, ціннісних орієнтацій є оцінна діяльність, у якій органічно поєднано емоційні та раціональні елементи музичного пізнання. Завдяки їй відбувається усвідомлення суб'єктивної та об'єктивної значущості конкретного музичного твору [2]. Саме така оцінна діяльність повинна стати складовою проектування цифрового наративу.

Аналізуючи ті чи інші музичні зразки, педагог повинен усвідомлювати основні функції музики, які визначають принципи добору музичного матеріалу. Досліджуючи питання поліфункціональності музичного мистецтва, Н. Євстігнеєва зазначає, що в психології, педагогіці та мистецтвознавстві виокремлюють такі функції музики: пізнавальну, оцінювальну, визначальну, комунікативну (О. П. Рудницька); ідейно-політичну, виховну, пізнавально-дидактичну, комунікативну, моральну, естетичну та ін. (Б. Т. Ліхачев); прикладну (К. Бюхер, Л. С. Виготський); суспільно-перетворюючу, утішливо-компенсаторну, пізнавально-евристичну, художньо-концептуальну, передбачаючу, інформаційно-комунікативну, виховну, функцію навчання, естетичну, гедоністичну (Ю. Б. Борев), катарсичну (Аристотель, Л. С. Виготський); світоглядну (В. Ф. Діденко) [3].

Відповідно до функцій, які виконує музика в життєдіяльності людини і суспільства, та на основі педагогічних досліджень застосування медіатехнологій, нами виокремлені основні принципи оцінювання музичних творів при виборі або проектуванні педагогічних цифрових наративів. З огляду на те, що однією з основних функцій музики є формування естетичних смаків, виховання потреби жити і діяти за законами краси, вважаємо, що музичне оформлення медіа тексту має відповідати принципу естетизації форми і змісту цифрового наративу. Розглядаючи

музику як потужний засіб естетичного виховання, необхідно дбати, щоб музичне оформлення наративу було високої якості, а музичні зразки несли в собі певну естетичну цінність. Досконале виконання визнаних шедеврів світової музики, кращих зразків народного мистецтва беззаперечно сприятимуть формуванню естетичних ставлень і смаків реципієнтів. Добираючи сучасні різножанрові музичні композиції, необхідно враховувати не лише їхню популярність, а й відповідність кращим зразкам музичного напрямку чи жанру, виховний потенціал та естетику змісту.

Говорячи про досконалий музичний супровід цифрового медіа тексту, можливо оминати увагою якість цифрової інтерпретації музичного матеріалу, його компонування зі звуковими ефектами, доступними в тій чи іншій комп'ютерній програмі. Має значення якість технічної обробки звуку при його синхронізації з візуальним рядом, мікшуванні, зміні динамічного діапазону, тривалості звучання, поєднанні декількох музичних фрагментів, склеюванні та накладанні музики, голосу диктора та відео. Заслугує на увагу і доцільність та майстерність застосування шумових звукових ефектів. Все це повинно формувати у майбутніх педагогів музично-естетичні смаки на основі уявлень про досконалі зразки цифрової музики.

Необхідність естетизації форми наративу зумовлює важливість принципу інтеграції при добрі музичного матеріалу. Він полягає у взаємоузгодженості змісту, стильових особливостей усіх мультимедійних елементів наративу: музики, фото- і відеоматеріалів, анімації, компютерної графіки тощо. Мистецтво виступає як своєрідний канал зв'язку, як знакова система, що несе інформацію. Тому музичне оформлення наративу, здійснюючи комунікативну, інформаційну, пізнавальну функції, повинне відповідати стилю візуального ряду, характеру і меті розповіді.

Основною властивістю цифрового наративу є рефлексивне розкриття конкретної теми. Музика як його складова є одним із засобів активізації рефлексії реципієнта. В. Рева зазначає, що художня цінність музики визначається не тільки тим, що вона виражає, а й тим, як вона це робить, а також наскільки резонує з духовним світом особистості, інтуїцією. Музичне мистецтво говорить мовою переживань самої людини, відтворює її реальне життя, забезпечує ефекти спілкування і взаємодії, виходу за межі суб'єктивного досвіду. Цією якістю – виводити на поверхню такі відчуття, які глибоко приховані в глибинах психіки – пояснюється значимість музичного мистецтва

у формуванні досвіду інтуїтивного освоєння життя [5]. Музика повинна бути цікавою, доступною і зрозумілою для людини, на яку розрахований наратив, сприяти переосмисленню нею змістів своєї свідомості. Такий результат можливий за умови реалізації принципу рефлексивності – опори на життєвий та художній досвід реципієнтів, завдяки чому відбувається ідентифікація внутрішнього стану людини, раніше сформованих уявлень і ставлень з характером і змістом музичного образу. Цей принцип передбачає також урахування вікових особливостей реципієнтів та рівня їхньої мистецької освіти при доборі музичного оформлення цифрової розповіді.

Мистецтвознавці, досліджуючи гедоністичну, релаксаційну, катарсичну функції музики наголошують, що вона є феноменом підсилення (послаблення) фізичних сил і інтелектуальних здібностей людини, джерелом додаткової енергетики (А. Юсфин). Крім ілюстративного навантаження, музика несе також ще й психогігієнічне – створює сприятливий фон, покращує настрій та емоційний тонус, знижує втому та підвищує працездатність. Подібна дія зумовлена здатністю нервової системи засвоювати музичні ритми, внаслідок чого фізіологічні та психічні процеси організму стають більш оптимальними (А. Г. Гольдварг, В. К. Ліпінський, М. Р. Могендович, Р. П. Повілейко): активізується інтелектуальна діяльність, створюється атмосфера психологічного комфорту [3]. Тому одним із принципів формування музичного ряду цифрового наративу повинне стати забезпечення позитивного психоемоційного впливу розповіді.

Властивістю педагогічного цифрового наративу є також актуалізація певної точки зору. У цьому аспекті досить актуальною виявляється можливість реалізації сугестивної функції музичного мистецтва. Навіювання – особлива форма психічного впливу на людину, яка викликає певні почуття, ідеї або уявлення виключно шляхом вказівки на їхню появу, а не шляхом логічного міркування (В. А. Бакієв). Вчені доводять, що керувати сприйняттям музики можливо завдяки існуванню у підсвідомості кожного загальних для всіх людей архетипів колективного підсвідомого, які еквівалентні музичним формам (А. Лісс, А. В. Торопова). Сугестивна дія музики обумовлена емоційною насиченістю, інтонаційною різноманітністю, енергетичною активністю, а також первісними витоками музичних та життєвих емоцій, в основі чого лежить можливість моделювання справжніх емоцій музичними (В. В. Медушевський) [3].

Реалізацію зазначеного потенціалу

музичного мистецтва в цифровому наративі передбачає принцип актуалізації та підсилення точки зору автора. Такий підхід до застосування музики в медіа продуктах спостерігаємо в художніх та документальних кінофільмах, політичних та соціальних рекламах. В педагогічних цифрових наративах реалізація сугестивної функції музики повинна підпорядковуватися навчально-виховній меті та утвердженню духовних цінностей людства. Приклади реалізації зазначеного принципу різноманітні. Фрагменти наративу, присвячені висвітленню негативних суспільних явищ, проявів агресії і насильства доцільно супроводжувати схильованою, тривожною, напружено-драматичною музикою. Частина ж розповіді про перемогу світла і добра – життєстверджуючою, урочистою, радісною. Повідомлення про беззаперечну красу і досконалість предметів і явищ – музикою умиротворення, споглядання і врівноваженості. Якщо ж метою наративу є спонукання до дії – автор використовує оптимістичну, динамічну, рішучу, піднесену музику.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, розуміння педагогом поліфункціональності музичного мистецтва як детермінанти різноманітного впливу на особистість є чинником ефективного використання музики у створенні педагогічних медіатекстів. При проектуванні цифрових наративів добір музичного матеріалу здійснюється за такими принципами: естетизації змісту і форми цифрової розповіді, інтеграції мультимедійних елементів наративу, рефлексивності, позитивного психоемоційного впливу, актуалізації та підсилення точки зору автора.

Перспективою подальшого дослідження проблеми застосування мультимедійних технологій в освітньому просторі ми вбачаємо з'ясування педагогічних умов підготовки вчителів до ефективного використання музичного мистецтва при проектуванні цифрових наративів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Цифрова гуманістична педагогіка відкритої освіти / В. Биков, М. Лещенко // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2016. – № 4. – С. 115–130.
2. Вергунова В. С. Методичні засади формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва у майбутніх учителів музики початкової школи / В. С. Вергунова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – №15 (250). – Ч. I. – С. 65–72.
3. Євстігнєєва Н. І. Поліфункціональність музичного мистецтва як детермінанта

різнорівневого впливу на особистість / Наталія Євстігнєєва // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. – Чернівці: Рута, 2000. – Вип. 89. – С. 20–27.

4. Концепція «Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>. – Загол. з екрану.

5. Рева В. П. Музика в контексті соціальної практики особистості / Рева Валентин Павлович // Мистецтво та освіта. – 2015. – № 3 (77). – С. 12–15.

6. Тимчук Л. І. Концепція проектування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти / Лариса Тимчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – № 10 (64). – С. 134–144.

REFERENCES

1. Vykov, V. Y., Leshchenko, M. P. (2016). *Tsyfrova humanistychna pedahohika vidkrytoyi osvity*. [Digital humanistic pedagogy of open education]. Kyiv.

2. Verhunova, V. S. (2012). *Metodychni zasady formuvannya dosvidu tsinnisnoho stavlennya do muzychnoho mystetstva u maybutnikh uchyteliv muzyky pochatkovoyi shkoly*. [Methodical principles of the formation of the experience of value attitude to the musical art of future teachers of music of elementary school]. Lygansk.

3. Yevstihnyeyeva, N. I. (2000). *Polifunktsional'nist' muzychnoho mystetstva yak determinanta riznorivnevoho vplyvu na osobystist'*. [Polyfunctionality of musical art as a determinant of multilevel influence on personality]. Chernivtsi.

4. *Kontseptsiya «Nova ukrayins'ka shkola: Kotseptual'ni zasady reformuvannya seredn'oyi shkoly»* [Concept «New Ukrainian School: Conceptual Principles of Reforming the Secondary School»]. Retrieved from <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>

5. Reva, V. P. (2015). *Muzyka v konteksti sotsial'noyi praktyky osobystosti*. [Music in the context of social practice of personality]. Kyiv.

6. Tymchuk, L. I. (2016). *Kontseptsiya proektuvannya tsyfrovyykh naratyviv u navchanni maybutnikh mahistriv osvity*. [The Concept of Designing Digital Narratives in the Education of Future Masters of Education]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПАВЛЕНКО Наталія Олександрівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя, використання педагогічних цифрових наративів у формуванні духовних цінностей студентів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PAVLENKO Nataliia Oleksandrivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Music of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: vocational training of future teachers, usage of pedagogical digital narratives in the process of formation students' spiritual values.

Дата надходження рукопису 07. 12. 2017 р.
Рецензент – д.п.н. професор В. Ф. Черкасов

УДК: 378.018.54:792.8

ПОХИЛЕНКО Віктор Федорович –

професор кафедри музичного мистецтва і хореографії
Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail: pohilenko@ukr.net

САЛЕНКО Олег Олександрович –

старший викладач кафедри музичного мистецтва і хореографії
Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail: salenko93@gmail.com

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Розвиток вітчизняної системи освіти у галузі хореографічного мистецтва кінця ХХ – початку ХХІ століття характеризують тенденції до євроінтеграції та глобальної уніфікації з метою дотримання світових

стандартів якості навчання та підготовки висококваліфікованих кадрів.

Потреби суспільства в новому типі фахівця вимагають реформування системи хореографічної освіти, вектор еволюції якого визначається не лише перспективами, але і історичними тенденціями його динаміки. З